

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ

Бутенко Сергій Федорович

аспірант кафедри педагогіки

ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет

імені Степана Дем'янчука»

Науковий керівник: Марчук Оксана Олександрівна,

ORCID ID: 0000-0003-3756-7847

доктор педагогічних наук, доцент

Україна

Актуальність теми, розробка її у науковій вітчизняній та зарубіжній літературі. Підготовка майбутніх психологів до превентивного виховання підлітків у процесі фахової підготовки – питання міждисциплінарне і однозначної готової відповіді на нього поки немає, оскільки в оновлених соціально-економічних умовах така діяльність передбачає необхідність формування у майбутніх фахівців відповідних компетентностей, професійно значущих якостей особистості, широкий обсяг спеціальних знань та вмінь, наявність емоційних та вольових властивостей особистості. Процесу професійної підготовки майбутнього психолога присвятили свої праці такі вчені, як: Г.С. Абрамова, О.Ф. Бондаренко, І.В. Дубровіна, Ю.М. Ємельянов, С.Д. Максименко, В.Г. Панок, Н.І. Пов'якель, Н.В. Чепелева, Т.С. Яценко та ін. Ідеї компетентнісного підходу в професійній підготовці розвивають у своїх працях Н.М. Бібік, О.І. Гура, Л.І. Даниленко, Е.Ф. Зеєр, Л.М. Карамушка, А.К. Маркова, В.І. Маслов, Л.І. Паращенко, Є.М. Павлютенков, О.І. Пометун, О.Я. Савченко, А.В. Хуторський та ін. Проблеми професійної

підготовки майбутніх психологів, і роботі з підлітками зокрема, присвячено низку дисертаційних досліджень, а саме: Базиленко А.К., Бегеза Л.Є., Боднарук О.В., Грись А.М., Кириченко В.В., Мусаелян О.М., Рикун А.А., Трухан О.В., Шевченко С.В., Янкевич С.М. та ін.

Мета статті: наголосити на значущості відповідних ціннісних орієнтирів майбутніх психологів як принципу їхньої підготовки до роботи з профілактики девіантної поведінки підлітків у закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. На етапі пошуку ефективних шляхів вирішення проблеми підготовки майбутніх психологів необхідно виходити з того, що в психологічній науці існують лише односпрямовані психологічні технології, визначено соціально-психологічні детермінанти фахової підготовки майбутнього спеціаліста, виокремлюються певні особистісні, професійні, соціальні цінності в процесі набуття психологом професійних компетентностей, концентрується увага на інтегруванні цих цінностей у цілісний конструкт в структурі професійної та ціннісної самосвідомості психолога, досить побіжно вказується на необхідність впровадження професійної спеціалізації та її особистісного вибору майбутнім психологом.

Академік Н. В. Чепелева запропонувала трирівневу структуру системи професійної підготовки психолога. Перший рівень – світоглядний – забезпечує формування стійкої системи цінностей, засвоєння норм, зразків та правил поведінки відповідно до Етичного кодексу психолога. Другий рівень – професійний – передбачає оволодіння необхідною системою знань, технологією майбутньої практичної діяльності, формування психологічної культури. Третій рівень – особистісний – формування професійно значущих якостей особистості, її гуманістичної спрямованості, «діалогічності», здатності до професійної ідентифікації [1, с. 247]. Наголосимо, що діяльність практичного психолога не окреслюється психодіагностикою, психологічною корекцією та психологічним консультуванням. Робота

практичного психолога відноситься до професій людина-людина і потребує рефлексії щодо іншої людини. Але жоден професійно підготовлений психолог не зможе пізнати внутрішній світ людини, не вміючи пізнавати себе, не розуміючи своїх глибоких переживань, почуттів та емоцій. Діяльність практичного психолога вимагає професійної майстерності щодо пізнання особистісних особливостей людей, це зумовлює високий рівень вимог щодо його фахово-особистісних якостей. Розвиток особистості практичного психолога, його професійно важливі якості є найважливішою умовою готовності до роботи у сфері психологічної допомоги особистості [2, с. 164]. Не завжди випускники закладів вищої освіти є готовими до роботи практичними психологами, ця проблема знаходить місце у появі емоційного вигорання, психосоматичних розладів, неврастеній та різних видів неврозів. Тому об'єктами наукового аналізу виступають актуальні питання формування готовності практичних психологів до подальшої професійної діяльності. Напрями підготовки психологів, на думку різних учених, залежать від напряму їхньої подальшої роботи, але є й загальні вимоги до майбутніх психологів, як професійні, так і особистісні.

М. Савчин та З. Гавриш виокремлюють певну систему принципів, які покладені в основу роботи психолога в сфері освіти, фундаментальними з них є три. Перший – *принцип індивідуального підходу*, оскільки робота психолога спрямована на виявлення індивідуальних особливостей особистості дитини, котра розвивається, пошук способів її індивідуального розвитку та корекції, розв'язання індивідуальних проблем і труднощів у навчанні та поведінці. Другий важливий принцип – *взаємодія психолога з педагогами і батьками*, оскільки психолог є членом педагогічного колективу і зацікавлений разом з батьками в досягненні загальної педагогічної мети – формування повноцінного члена суспільства. Третій фундаментальний принцип – *принцип дотримання прав і обов'язків психолога*, які регламентують відповідні документи.

Вважаємо, що девіантна особистість не сприйняла моральних норм спільноти, яка її виховала; адаптувалася на стику двох чи кількох субкультур завдяки особистісним новоутворенням, сформованим під впливом соціальних факторів. Науковці виокремлюють такі показники девіантної поведінки, як інфантильність, утриманство, порушення міжособистісних стосунків, нездатність соціально адекватно реагувати на події, що відбуваються, і контролювати свою поведінку. Названі чинники автор кладе в основу типології девіантних особистостей: інфантильний, маргінальний, утриманський, корисливий і ситуативний типи [3, с. 100].

Сучасні соціальні умови негативно впливають на процес становлення моральної свідомості підлітків. Різний ступінь освіченості батьків, порушення принципів соціальної справедливості щодо матеріального забезпечення сімей, послаблення авторитету сім'ї, неповна трудова зайнятість дорослих, відсутність у деяких сім'ях нормального психологічного клімату – все це впливає на уявлення підлітків про мораль і справедливість. Конфліктні ситуації в сім'ї виступають деформуючим фактором у побудові морального підґрунтя відносин підлітка з дорослими. Неправильна суб'єктивна переробка особистісного соціального досвіду призводить до утворення помилкових уявлень про зразки поведінки, які потрібно наслідувати. Небезпека полягає в тому, що викривлені моральні поняття й погляди практично реалізуються в діях і вчинках, у суспільних відносинах. [4, с. 122]. Підкреслимо, що у педагогічно занедбаних підлітків окремі вчинки і поведінка і цілому вступають в явне протиріччя з вимогами загальнолюдської моралі і права в наслідок недостатньої уваги або формального ставлення до їхнього виховання. Тому роль особистості шкільного психолога, який має фундаментальні моральні орієнтири, у вихованні підлітків важко переоцінити.

Висновки. Отже, результати теоретичного аналізу вказують на те, що проблема підготовки майбутніх психологів до превентивного виховання

підлітків закладів загальної середньої освіти у процесі фахової підготовки є недостатньо вивченою і потребує глибшого дослідження. Щодо моральних якостей і ціннісних орієнтирів майбутнього психолога, то, на нашу думку, лише фахівець зі стійкими життєвими переконаннями і морально зріла людина буде спроможною надати професійну допомогу підліткам, схильним до девіантної поведінки і максимально оптимізувати як освітнє, так і соціально-виховне середовище.

Список використаної літератури

1. Чепелева Н. В. Особистісна підготовка практикуючого психолога. Основи практичної психології : підручник В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін. К. : Либідь, 1999. С. 249.
2. Синишина В.В. Особливості професійної підготовки майбутніх практичних психологів у контексті сучасних вимог // Педагогічні інновації у фаховій освіті. Випуск 10. Ужгород, 2019, с. 164.
3. Немченко С.Г. Девіантна поведінка як чинник порушення життєвої компетенції: актуальні проблеми. Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). № 1. Бердянськ: бдпУ, 2005. С. 100.
4. Самойлов А.М. Профілактика девіантної поведінки підлітків у соціально-виховному середовищі загальноосвітньої школи: 87зд87. ... к. 87зд87. Наук : 03.00.07 / Вінницький держ. 87зд87. Ун-т. Вінниця, 2017. 197 с., с.122.